

Gamla tiders båtbyggare kunde böja skeppsborden genom att värma dem över öppen eld. Men det är oftast smidigare att lägga det som ska böjas i en låda – en bastrumma – som man för in ånga i.

Basa & böja

Ångan hettar upp och gör fibrerna mjuka. Genom att ligninet, en limliknande substans i virket, då smälter kan fibrerna röra sig. När det sedan kallnar håller ligninet fibrerna på plats i de nya positionerna. Sådant som får plats i en stor kastrull, t.ex. tunna ryggbriador eller den böjda toppen på en spatserskäpp, behöver man inte ha en baslåda till – det räcker att låta dem ligga en stund i kokhett vatten.

Alla träslag lämpar sig inte lika bra att basa, men bl.a. ask, ek, hassel och bok är några som går bra. Trä som ska basas ska helst vara kvistfritt där böjen ska göras, och det är den yttre, yngsta delen av trädet som går bäst att böja.

Jag basar för det mesta när virket är helt färskt, medan andra låter virket torka till fibermättnadspunkten, dvs. när vattnet just har lämnat cellernas hålgigheter och fuktkvoten är omkring 30 procent.

Jag brukar räkna med 1,5–3 minuter per millimeter av tjockleken. Den kortaste tiden passar oftast till t.ex. färska, tunna ryggbriador, medan stolsben kan behöva 2 min/mm. Är träet lufttorrt kan ca 3 min/mm vara lagom. Men det är inte alltid det stämmer, så var beredd på att du kan behöva prova dig fram till den bästa tiden. Om du ångar virket för länge blir träet skört och brister lätt, men tiden i bastrumman får inte heller vara för knapp.

Är virket torrt när du ska basa det kan du lägga det i blöt eller vira in det i blöta mattor eller filter något dygn.

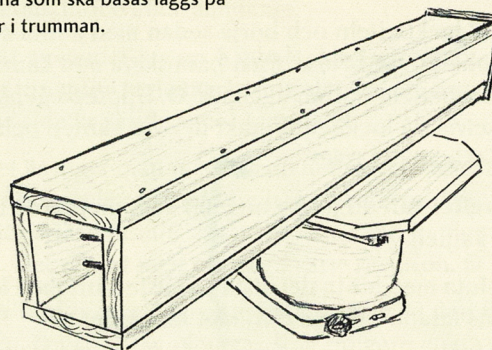
Något som kan vara bra att känna till är att träets torktid förkortas efter ångbasning.

Bastrumman

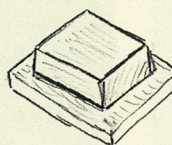
En enkel bastrumma får man genom att ställa ett rör i en kastrull med kokande vatten. Gör ett lock av t.ex. en plywoodskiva till röret. På lockets undersida kan du fästa krokarna där du kan hänga det som ska basas. Det fungerar men kan vara lite bökigt. Smidigare är att ha en liggande bastrumma där ångan tillförs genom ett rör eller en slang. Bastrumman kan vara

Ämnena som ska basas läggs på pinnar i trumman.

Min bastrumma består av hopskruvade brädor med lock i ändarna. I trummans undersida finns en öppning för ångan från det kokande vattnet.

av trä eller ett gärna isolerat rör som fästs permanent vid t.ex. en vägg.

Min bastrumma är inte lika märkvärdig. Jag har skruvat ihop fyra brädor till en låda med öppna ändar. Lådan har två rader med glest placerade rundstavar där jag kan lägga det som ska basas. Ett 30 mm grovt hål är borrarat mitt på undersidan. Runt hålet har jag

byggt ut med brädor så att jag kan lägga lådan på en kastrull utan att behöva ett lock. Jag har två lösa, avtagbara lock för ändarna. Det duger också att täta med trasor. Då kan man också stoppa in ämnen som är längre än bastrumman.

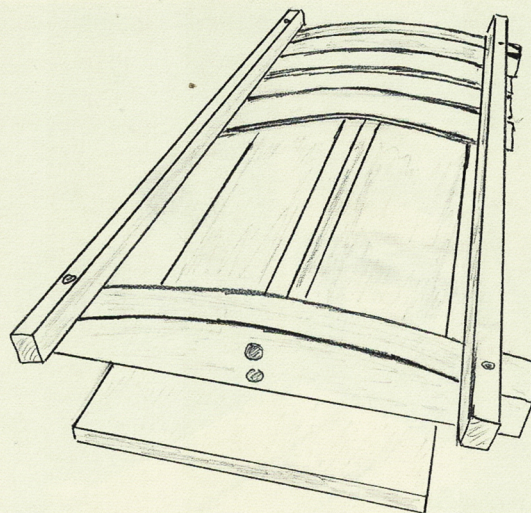
Du kan koka vattnet på en gas- eller elplatta eller en vedspis. Om du använder vedspis ska du se till att du har gott om torr ved till hands eftersom det är viktigt att det kokar rejält. Se också till att du har tillräckligt med vatten i kastrullen. Vattnet får inte koka slut. Skulle det ändå hända ska du vara försiktig med att hålla på nytt vatten – låt kastrullen svalna först.

Vänta med att stoppa in det som ska basas tills det är rejält med ånga i trumman. Basar du flera ämnen samtidigt är det bra om de inte kommer i kontakt med varandra, det kan leda till ojämn värmefördelning och missfärgning.

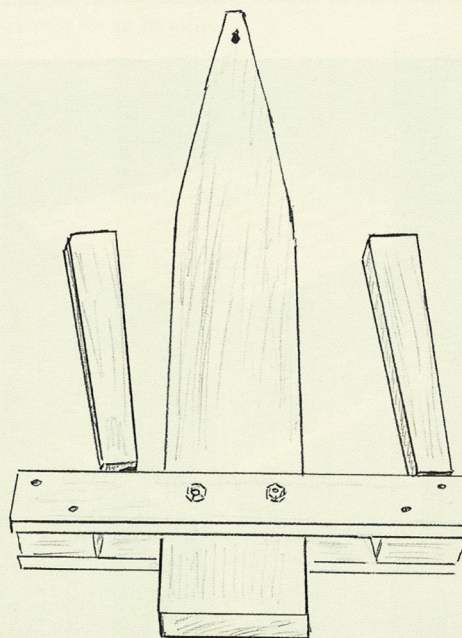
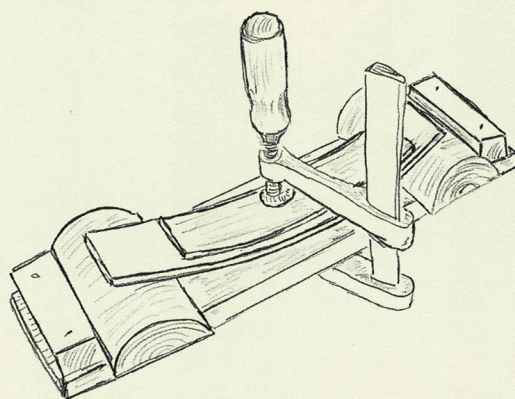
När ämnena ska tas ut ur bastrumman måste det gå undan, så se till att ha handskar, mallar, tvingar, kilar och snören eller vad du behöver nära till hands.

Mallar

För det mesta måste man böja och spänna fast ämnet runt en mall. Den behöver ofta inte vara så märkvärdig, och du kan kanske hitta på egna lösningar. Den enklaste mallen för att böja t.ex. två bakben är nog att placera något i mitten mellan benen och spänna ihop ändarna. Men det blir lättare med en bättre mall som du har lagt ner lite mer arbete på, så att du snabbt och lätt kan fästa ämnena med t.ex. kilar. När du gör mallen ska du tänka på att det böjda ämnet kan fjädra tillbaka en aning när det har torkat.

Två sätt att böja ryggbriktor.

Ovan. Ett exempel på mall för böjda bakben. Benens nedre del fästs med kilar. Topparna spänns ihop med t.ex. tvingar och kan sedan låsas med rep eller band.

Till vänster. Mall för vedbärare, både handtag och bågar.